

El primer trauma de Mercè Rodoreda

Com va ser la infantesa i l'adolescència d'una de les escriptores catalanes més importants del segle XX? Carme Arnau reconstrueix els primers anys de l'autora barcelonina a partir de correspondència familiar inèdita

a
llegim

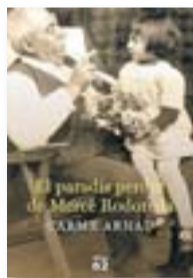
52-53

● Entrevista a Feliu Ventura, que debuta en la ficció ● 'Puresa', la nova macronovel·la de Jonathan Franzen

54-55

● 'La nació dels valencians', de Joan Francesc Mira ● Les memòries d'infantesa de Pep Albanell

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

EL PARADÍS PERDUT DE MERCÈ RODOREDÀ
CARME ARNAU
EDICIONS 62
288 PÀG. / 19,90 €

L'any 1974, quan Edicions 62 va reeditar *Vint-i-dos contes* de Mercè Rodoreda –llibre del 1958, que havia guanyat el premi Víctor Català–, Carme Arnau va publicar un article a *Els Marges* en què explicava que aquell volum s'havia rebut “en veu baixa”. “Rodoreda era una autora d'èxit però al mateix temps molt poc coneguda: ningú s'havia endinsat acadèmicament en la seva obra”, recorda. Arnau havia publicat el seu primer assaig el 1971, *El mundo mítico de Gabriel García Márquez*, i aconsellada per Joaquim Molas va començar a estudiar l'escriptora barcelonina. “L'Armand [Obiols] deia a la Mercè que no mereixia un article a *Serra d'Or*, sinó una tesi”, diu Arnau ara, apel·lant a l'última parella de l'autora, amb qui l'escriptora havia compartit pis a Ginebra des del 1954.

Mentre Rodoreda ultimava *Mirall trencat* –que Club Editor publicaria el 1974– Carme Arnau la va anar a conèixer i ella “va respondre a un bon nombre de preguntes”. Afegeix: “Era una dona amb *entregant*, per dir-ho d'alguna manera, que em va semblar molt propera, malgrat que era la primera vegada que ens vèiem”. No tan sols acabaria escrivint una tesi sobre l'escriptora, *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda* (Edicions 62, 1979), sinó que li dedicaria uns quants llibres més. A *Miralls màgics* (Edicions 62, 1990) analitzaria l'última part de la producció narrativa rodorediana, estudiaria els vincles entre vida i creació a *Memòria i ficció en l'obra de Mercè Rodoreda* (IEC, 2000), neces-

sitaria tot un assaig per desxifrar *Mirall trencat* (Proa, 2000) i se centraria en els anys d'exili durant la postguerra espanyola a *Mercè Rodoreda, l'obra de postguerra: exili i escriptura* (IEC, 2012). Una de les poques parcel·les que li quedaven per explorar era la infantesa de l'autora. Després de tres anys de feina, Arnau publica *El paradís perdut de Mercè Rodoreda* (Edicions 62), centrat en els anys d'infantesa i adolescència, viscuts a la torre familiar del llavors carrer Sant Antoni –actualment Manuel Angelon–, a Sant Gervasi.

Un naixement simbòlic

“Rodoreda va néixer el 10 d'octubre de 1908, però durant tota la vida va dir que havia nascut un any més tard, i va ser en part per una qüestió simbòlica”, diu Arnau. A la Barcelona de l'època, “els aldarulls, els incendis i fins i tot les bombes havien esdevingut moneda corrent”, escriu.

Afirmar que havia arribat al món pocs mesos després de la Setmana Tràgica era una manera d'afirmar-se en les turbulències a les quals hauria de sobreviure. Va passar de puntetes per la Primera Guerra Mundial (1914-1919), però el resultat de la Guerra Civil (1936-1939) l'obligaria a exiliar-se a França, on també patiria per culpa de la Segona Guerra

RODOREDÀ: “SENSE SER AVENTURERA, HE VISCUT COM S'HA DE VIURE, O SIGUI, PERILLOSAMENT”

Mundial (1939-1945). “Sense ser aventurera, he viscut com s'ha de viure: o sigui, perillósament”, escriuria Rodoreda a Joan Sales molts anys després. Des de *La plaça del Diamant* (1962) s'havia convertit en el seu editor. Quan li va enviar aquesta carta era el 1979, i l'escriptora ja s'havia instal·lat a la casa de Romanya de la Selva on passaria els últims anys de la seva vida, que acabaria abruptament el 1983: “M'agradai no sabreu mai fins a quin punt viure així, al mig del bosc, guardada per quatre persianes –continuava–. Les bestioles del bosc encara corren més risc. Jo, en aquesta casa, hi visc com el peix a l'aigua iestic passant, a les meves velleses, una de les èpoques més felices de la meua vida”.

Arnau explica que la família de Rodoreda eren gent “fantasiosa”. Tant per al pare, Andreu, com per a la mare, Montserrat, “la literatura era important”. El seu avi matern, Pere

MERCÈ RODOREDA AMB EL SEU AVI PERE GURGUÍ, QUE LI VA DESPERTAR L'AMOR PER LES LLETRES. ARXIU CARME ARNAU

Gurguí, no tan sols hi donava importància sinó que regalaria a la seva néta una traducció castellana d'*El paradís perdut*, de John Milton, i faria construir un monument d'homenatge a Jacint Verdaguer –esquitxat de versos i coronat per un bust de guix– el 1910. Gurguí, a més de redactor de diaris catalanistes (acabava els escrits amb l'expressió "Catalunya i avant!"), havia exercit un càrrec al Servei de Recaptació de Contribucions, i va ajudar a despertar l'amor per la llengua de Mercè Rodoreda amb les lectures de mossèn Cinto, Maragall i Sagarra. La mare (que hauria volgut ser actriu professional) li "va fer llegir Shakespeare" des que tenia cinc anys, i "malgrat que primer no l'entenia, amb el pas del temps va esdevenir un dels autors que més va valorar –escriu Arnau–, un autor que va arribar al cor mateix de la condició humana, que ella, amb perícia, també va explorar".

L'oncle 'americano'

Un dels fills de Pere Gurguí, Joan, va marxar a Amèrica quan tenia 14 anys. Era el 1909, el mateix fals any de naixença rodorediana. "Al oncle *americano* el van veure de manera idealitzada mentre va ser fora –resumeix Arnau–. Era el benefactor, l'home que tot i ser lluny enviava diners a casa". *El paradís perdut* de Mercè Rodoreda mostra per primera vegada la correspondència familiar durant els anys d'infantesa de la futura escriptora: lògicament, les cartes que envien a l'oncle Joan ocupen una part destacada del volum, que després de reconstruir el paradís de la infantesa

02
RODOREDA, VESTIDA DE NIMFA I AMB UN GRAN RAM DE FLORS ALS BRAÇOS, AL JARDÍ DE LA CASA DE SANT GERVASI.
ARXIU CARME ARNAU

03
CARME ARNAU, AUTORA D'EL PARADÍS PERDUT DE MERCÈ RODOREDA.
MARC ROVIRA

04
L'AVI DE LA FUTURA AUTORA VA INSTAL·LAR AL JARDÍ UNA ESCULTURA DE VERDAGUER.
ARXIU CARME ARNAU

–s'hi descriu amb meticulositat com vestien els membres de la família i com eren els escenaris que habitaven– vira cap al desengany. La vida de Mercè Rodoreda canvia el 1921, quan l'oncle *americano* torna del seu periple transoceànic. Ella té l'edat que molts anys després, al conte *Paràlisi* de *Semblava de seda i altres contes*, farà recordar a un dels seus personatges: "Tots ens aturem de viure als dotze anys". També l'Eugeni de *Jardí vora el mar* comparteix aquesta opinió: "Només es viu fins als dotze anys. I a mi em sembla que no he crescut".

"La pèrdua de la innocència esdevindria un dels grans temes de l'obra de Rodoreda –resumeix Arnau–. Això acostumaria a anar lligat a personatges torturats que pateixen i a qui fer el mal no els agrada". Amb la tornada de l'oncle Joan s'acaba la cor-

"LA PÈRDUA DE LA INNOCÈNCIA ESDEVINDRIA UN DELS GRANS TEMES DE L'OBRA DE RODOREDA"

respondència familiar i s'obre un llarg parèntesi d'incerteses al casal Gurguí. Mercè Rodoreda es casaria amb l'oncle el 10 d'octubre de 1928, el dia que feia 20 anys. "De la boda no en sabem res ni en tenim cap fotografia –explica Arnau–. Per poder-se casar van haver de demanar una dispensa papal a causa del grau de parentesc que els unia".

El primer trauma de Rodoreda té a veure amb els dos homes que la van marcar durant els primers anys de la vida. Poc després de la mort de l'avi Pere el 1924, va escriure "sis fulls de dietari i dos en blanc" en què mostra el futur marit "com un home rude i poc generós" –segons escriu Carme Arnau–: "Si amb les cartes la nena potser ja s'havia adonat de la importància de l'escriptura en els moments d'alegria, ara potser la intueix, també en els d'afflicció". Una Rodoreda de setze anys es pregunta, decebuda: "Per què vingueres a torbar la pau del meu pobre cor, tan alegre abans i tristíssim ara?" I més endavant pronostica: "Quan sigui gran, tindrà la mateixa vida d'ara, sense diversions, només amb la tristesa, i ell és tan poc bo amb mi". Així i tot, la parella es casaria i al cap d'un any tindrien un fill, en Jordi.

"Una de les maneres de fugir del tancament de la maternitat seria la literatura", admet Arnau. La seva primera novel·la, *Sóc una dona honrada?*, arribaria el 1932. Abans d'exiliar-se en publicaria quatre més: *Del que hom no pot fugir*, *Un dia de la vida d'un home*, *Crim* i *Aloma*, que reescriuria a finals de la dècada dels 60. Aquesta primera part de la producció rodorediana –juntament amb narracions i articles– constituirà el volum *Obra de joventut*, que Edicions 62 publicarà a principis del 2016. "Si hagués viscut més, hauria estat el nostre premi Nobel", es lamenta Arnau. Amb el temps, Mercè Rodoreda s'ha convertit en una de les autores més traduïdes (*La plaça del diamant* es pot llegir en gairebé 40 llengües, i *Mirall trencat* en 18), i ha motivat biografies de Montserrat Casals, Mercè Ibarz i Marta Pessarrodona. ♦♦

LA CARA I LA CREU DE LA JOVENTUT

"Era un home més aviat gros, ample d'espatlles, amb les cames i els braços curts. Tenia fama d'íntegre i de bona persona" (Mercè Rodoreda descriu el seu avi en un passatge de 'Mirall trencat')

"El meu avi, Pere Gurguí i Fontanills, m'explicava vides de sants que treia de 'La llegenda daurada'. També m'explicava contes: el del pastor amb ales" ('Quanta, quanta guerra')

"Tots ens aturem de viure als dotze anys" ('Paràlisi')

"Per què has vingut? Per què no et quedares allà, amb la teva gent; el que és de debò el teu país encara que no hi hagi nascut. Per què vingueres a torbar la pau del meu pobre cor, tan alegre abans i tristíssim ara? Era tan feliç jo allavors i sempre" (Dietari de Rodoreda, poc després de la tornada de l'oncle Joan)

"Quan sigui gran tindrà la mateixa vida d'ara, sense diversions, només amb la tristesa, i ell és tan poc bo amb mi" (Rodoreda, sobre l'oncle Joan)

"No són tristes totes les vides es visquin com es visquin?" ('Mirall trencat')

